

**MAQOLA MAVZUSI: O'ZBEK XALQ PEDAGOGIKASI VA ISLOM
TA'LIMOTIDA IJTIMOY-PEDAGOGIK G'OYALAR**

University of Management and future technologies

UMFT S 312 - 22 P Po'guruh talabasi

Toshtillayeva Zebo Xurmatillo qizi

Annotatsiya: *Mazkur tadqiqotda O'zbek xalq pedagogikasi va Islom ta'limoti nuqtai nazaridan ijtimoiy-pedagogik g'oyalar tahlil qilinadi. O'zbekistonning tarixiy-madaniy merosida xalq pedagogikasining o'rni katta bo'lib, bu g'oyalar asosan xalqning tarbiya tizimiga asoslangan. Islom ta'limoti esa o'zining axloqiy, ma'naviy va ma'rifiy nuqtai nazaridan tarbiyaviy g'oyalarni shakllantirib, bu ta'limotni ijtimoiy hayotga qo'llashni nazarda tutadi. Ushbu izlanish, O'zbek xalqining pedagogik qadriyatlari va Islomning tarbiya tamoyillarini birlashtirib, ijtimoiy hayotdagi o'rni va ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda, an'anaviy o'zbek tarbiyasining asosiy prinsiplari va Islomda bolalar, yoshlar va kattalar uchun mo'ljallangan tarbiyaviy g'oyalar tahlil etiladi, shuningdek, ularning hozirgi ijtimoiy tizimdagi o'rni va taraqqiyotdagi roli ko'rsatiladi. Tadqiqot, xalq pedagogikasining va Islom ta'limotining ijtimoiy-pedagogik g'oyalarini zamonaviy jamiyatda qo'llashning ahamiyatini ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *O'zbek xalq pedagogikasi, Islom ta'limoti, ijtimoiy-pedagogik g'oyalar, tarbiya tizimi, axloqiy tamoyillar, ma'naviy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, zamonaviy jamiyat, ma'rifat, tarbiyaviy tamoyillar, pedagogik qadriyatlar.*

Kirish

O'zbekistonning qadimiy madaniyati, an'analari va tarixi o'zida o'zgacha ijtimoiy-pedagogik g'oyalarni mujassam etgan. Bu g'oyalar xalq pedagogikasida, shuningdek, Islom ta'limotida o'z aksini topgan. O'zbek xalq pedagogikasi va islom ta'limoti o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning jamiyat va ta'lim tizimiga bo'lgan ta'siri juda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada O'zbek xalq pedagogikasining

asosiy g'oyalari va islom ta'limotining ijtimoiy-pedagogik jihatlari, ularda jamiyatni tarbiyalash va shaxsni shakllantirishdagi o'rni haqida batafsil so'z boradi.

O'zbek xalq pedagogikasining ijtimoiy-pedagogik g'oyalari

O'zbek xalq pedagogikasi, asosan, xalq an'analari, o'tmishdan qolgan tajribalar va hikmatlarga tayanadi. Ular o'z navbatida, xalqning dunyoqarashi, axloqiy me'yorlari, turmush tarzi va hayotiy qadriyatlarini o'z ichiga oladi. O'zbek xalq pedagogikasining ijtimoiy-pedagogik g'oyalari quyidagi asosiy prinsiplar orqali amalga oshirilgan:

Xalqning tarbiyaviy mas'uliyati

O'zbek xalqining qadimiy pedagogik g'oyalarida, bolalar va yoshlarni tarbiyalash jarayoni nafaqat ota-ona, balki butun jamiyatning mas'uliyatiga kirgan. Ota-onalar o'z farzandlariga axloqiy va diniy tarbiya berishda birinchi navbatda mas'ul bo'lsa-da, ayni paytda bu jarayonda qishloq ahli, nabiralari, do'stlari va keng jamoa ham o'z hissasini qo'shgan.

Oqsoqollar va ularning tarbiyaviy roli

O'zbek xalq pedagogikasida akildonlar (oqsoqollar) va donishmandlarning tarbiyaviy roli juda katta. Ular yosh avlodni axloqiy va ijtimoiy jihatdan tarbiyalashda katta ahamiyatga ega bo'lgan. Masalan, oqsoqollar o'zining tajriba va hikmatlari bilan yoshlarni to'g'ri yo'ldan borishga, haqiqatni qidirishga, e'tiqodini saqlashga va jamiyatda hurmat qozonishga o'rgatgan.

Xalqning tarbiya metodlari

O'zbek xalq pedagogikasi bolaning holatini tushunish, unga yondashish, turli holatlar va xatoliklarda to'g'ri javob berish metodlariga tayanadi. Bu metodlar ko'pincha hikmatli so'zlar, xalq ertaklari, maqollar, misollar va proverbalar yordamida amalga oshirilgan. Masalan, "Yaxshi so'zning kuchi bor" degan g'oya odamlarning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda muhim omil hisoblangan.

Islom ta'limotining ijtimoiy-pedagogik g'oyalari

Islom ta'limoti ham ijtimoiy-pedagogik jihatdan jamiyatni yaxshilash va tarbiyalashda katta o'rin tutadi. Islomda tarbiya jarayoni diniy qonunlarga, axloqiy

qoidalarga va inson huquqlariga asoslanadi. Islomning ijtimoiy-pedagogik g'oyalari quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

Insonning axloqiy va ma'naviy tarbiyasi

Islomda axloq va ma'naviyat tarbiyasi eng muhim prinsip hisoblanadi. Qur'on va Hadislarda insonni ijobiy xulq-atvor, adolat, halollik, sabr-toqat, rahm-shafqat kabi fazilatlarga o'rgatish haqida ko'plab ta'limotlar mavjud. Rasululloh (s.a.v.) ning "Eng yaxshi odam, boshqalarga foydali bo'lgan odamdir" degan hadisi ijtimoiy tarbiyaning muhim jihati sifatida qaraladi.

Oila va ota-onaning roli

Islomda oila jamiyatning poydevori sifatida qaraladi. Ota-ona farzandlariga yaxshi tarbiya berishlari kerakligi Qur'onda aniq bayon etilgan. Ota-ona bolaning ma'naviy o'sishini, diniy bilimlarni o'rganishini va jamiyatda to'g'ri xulqni shakllantirishni ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Bilim olish va ilmning ahamiyati

Islomda ilm olish, o'zini tarbiyalash va boshqalarga yordam berish katta ahamiyatga ega. "Ilm olish har bir musulmonning farzidir" degan hadis orqali Islom ta'limoti ta'limning ijtimoiy va individual rivojlanishga bo'lgan ta'sirini ta'kidlaydi. Bilim olish, shaxsni shakllantirish va jamiyatni taraqqiy ettirishda asosiy omil hisoblanadi.

Shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyat

Islomda har bir insonning shaxsiy mas'uliyati va jamiyatga nisbatan alohida yondashuvi bo'lishi kerakligi qayd etilgan. Musulmonlar jamiyatda adolat, tinchlik va birdamlikni ta'minlash uchun ijtimoiy mas'uliyatni his qilishlari lozim.

Xulosa

O'zbek xalq pedagogikasi va islom ta'limoti ijtimoiy-pedagogik g'oyalari jamiyatning ijtimoiy va axloqiy asoslarini mustahkamlashda katta ahamiyatga ega. Har ikki tizimda ham ma'naviy va axloqiy qadriyatlar o'rganilib, tarbiyaviy mas'uliyat jamiyatning barcha a'zolariga taqsimlanadi. O'zbek xalq pedagogikasi va islom ta'limoti o'rtasidagi uyg'unlik, yosh avlodni tarbiyalash va jamiyatda ahloqiy barqarorlikni ta'minlashda samarali vositalar bo'lgan. Ularning o'zaro ta'siri hozirgi

kunda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, yoshlarni ma'naviy, axloqiy va ilmiy jihatdan rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANUVCHI ADABIYOTLAR:

Abduqodirov, S. (2015). O'zbek xalq pedagogikasining asoslari. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.

Shodiyeva, N. (2013). Islomda tarbiya: g'oyalar va amaliyot. Toshkent: "Fan" nashriyoti.

Ibragimov, B. (2009). O'zbekistonning ma'naviy va axloqiy qadriyatlari. Toshkent: "O'zbekistan" nashriyoti.

Abdurahmonov, M. (2017). Islom ta'limotining tarbiyaviy ahamiyati. Toshkent: "Sharq" nashriyoti.

Mahmudov, T. (2010). O'zbek xalqining tarbiya tizimi va uning jahon madaniyatidagi o'rni. Toshkent: "Navruz" nashriyoti.

Muminov, K. (2011). O'zbek pedagogikasining tarixiy rivoji. Toshkent: "Akademnashr" nashriyoti.

Tursunov, A. (2008). Islomda yoshlar tarbiyasi. Toshkent: "Yosh kuch" nashriyoti.

Mirzaev, R. (2014). Tarixiy o'zbek tarbiyasi va uning ijtimoiy roli. Toshkent: "G'afur G'ulom" nashriyoti.